

Dr. Herman Scharffenberg

Elsket og fryktet lege på Mysen rundt år 1900

Utdrag fra et gammelt manuskript av Thomas Vatne
Innledning ved Eva Tvetter

Herman Scharffenberg (1848–1930) var født i Moss og giftet seg i 1878 med Marie Christiane Dahll fra den store gården Lindhol i Eidsberg. De bodde først på gården Lysaker, men flyttet til Mysen rundt 1899. Her praktiserte han som lege frem til 1905 da han ble kontorsjef i Medisinaldirektoratet i Oslo. Da hadde han vært kommunelege i Eidsberg i til sammen 29 år. Stillingen i Oslo hadde han frem til sin 80-årsdag i 1928.

Herman hadde en 21 år yngre bror, Johan, som ble landskjent som psykiater og sosialpolitiker med sterke samfunnsmessige interesser. Johan var også ofte på Mysen. En gang ble han utskjelt av sin bror Hermann fordi han ikke likte å se blod da han assisterte under en operasjon!

Thomas Vatne har i sitt lange manuskript til ordfører Floeng (som vi også på annet sted i «Haakon» har

Herman Scharffenberg

referert fra) flere artige historier om den temperamentsfulle legen Herman Scharffenberg. Vi refererer i Vatnes språkdrakt:

Epletreet

Scharffenberg hadde en stor og velstelt hage på Mysen, og ikke så få

riktbærende epletrær, som i de mørke høstkvelder var mer enn farende fant kunne stå for. De stjal både epler og ramponerte trærne. Det var en hard øvelse for doktoren – som rimelig var. Men hva skulle han gjøre? Natten trengte han til søvn, og det var nettopp da kjeltringene var på ferde.

Så var det en tidlig høstmorgen han kom ut i hagen og fant sitt yndlingstre ribbet for frukt og sterkt mishandlet. Da ble det for meget for ham. En mektig harme grep ham, og i et blunk var han i skjulet etter øksen og satte den resolutt i trestammen. Men fruene hadde nok anturåd og var straks på pletten. «Hva er det du tar deg for, Herman? Vil du bare se og sette øksen inn i skjulet og la treet være!» «Nei, nå skal det være slutt. Jeg orker ikke lenger å holde tyvpakket med epler. Vil de ha frukt får de heretter

dyrke den selv. Hos Scharffenberg blir det ikke mer av det slaget å få.» Men han hadde holdt opp et øyeblikk, og det benyttet fruene seg av. Hun rev øksen ut av hånden hans og kastet den inn i skjulet. «Kom heller inn og spis frokost», sa hun, og det gjorde han da. Uværet var over.

Oksesteken

Et år var det en stortyv som opererte i distriktet. Snart var han i Askim, snart i Trøgstad eller Båstad og snart i Eidsbergbygdene. Det var folks stabbur og matkjellere han trengte seg inn i, og det var bare mat og drikkevarer han forsynte seg med. Lensmennene ble varslet og forsøkte å holde et øye med ham. Men det var langt fra liketil. For han var aldri der man trodde å vente ham, men bestandig på andre steder,

Vandugbakken 15, her bodde i sin tid Herman Scharffenberg og frue Foto Fra Eidsberg historielags arkiv.

der man minst ventet hans besøk.

Han fór formelig bygdene rundt, og ble for sin sprangløse ferd døpt Per Springer. Men på Mysen hadde han likevel ikke vært, og der følte man seg også helt trygg. Så frekk kunne han da ikke være og våge seg dit. Med både lensmann og foged på stedet var det jo å gå like i løvens gap. Men det var likevel det Per Springer gjorde. Og akkurat Herman Scharffenberg ble offeret. Fruen hadde kjøpt en prektig oksestek, som hun på fredag kveld hengte inn i matkjelleren. Søndag morgen var den borte, og med den en hel del andre godsaker, til og med verdifulle drikkevarer. Det ble i sannhet en hard påkjenning for fru. Først tapet av all denne herligheten, og så attpåtil at hun hadde forsømt å gi sin mann beskjed om at låsen var i uorden

så de ikke fikk låst kjellerdøren. Hun var jo nesten like skyldbetyngt som selveste Per Springer. Hva ville vel Scharffenberg si når han fikk rede på det?

Med det gikk det bedre enn ventet. Vel lot han seg forlyde med at hun burde ha sørget for at låsen ble istandsatt. Men ellers ble han ikke så forarget som hun hadde fryktet. Hva nå det kunne stikke i! Han ble jo ute av seg når det gjaldt stjålet frukt. Hvorfor ikke nå? Sikkert kan jeg ikke si det. Men tenke meg har jeg jo lov til. Kanskje unte han fru. påkjenningen. Hun som tok seg så lite nær av fruktene som ble stjålet. Nå kunne hun ha det så godt, nå fikk hun selv føle hvor godt det smakte å miste sine klenodier på denne sjofle måten. Hendelsen tjente likefrem til å gjenopprette likevekten og harmonien i

Dette er dr. Scharffenbergs uthus. Foto utlånt av John Sævik. Hans mor, Inga Sævik, står ved siden av sin bror, Alf Halvorsrud (ca. 1955).

ekteskapet. Nå var de blitt jevnbyrdige igjen.

Kanskje var det også et annet moment som spilte inn. En viss beundring og anerkjennelse overfor mestertyven Per Springer – ikke fordi han stjal, men for hans ubestridte mesterskap i faget. Per Springer var jo ingen simpel leilighetstyv, han var en fremragende fagmann på området, på linje med berømthetene Gjest Bårdsen og Ole Høyland. Det var jo noe genialt og eventyrlig over hele hans nattlige ferd. Alle lensmennene rundt i bygdene drev jo jakt på ham, og mange sivile deltok i denne. Men Per Springer gikk klar av dem alle og skjøttet uhemmet sin spesialitet, å plyndre stabbur og matboder hos velstående folk – men aldri hos småfolk. Her bodde lensmannen 100 meter i nord og fogeden 100 meter i syd for doktorgården. Likevel greide

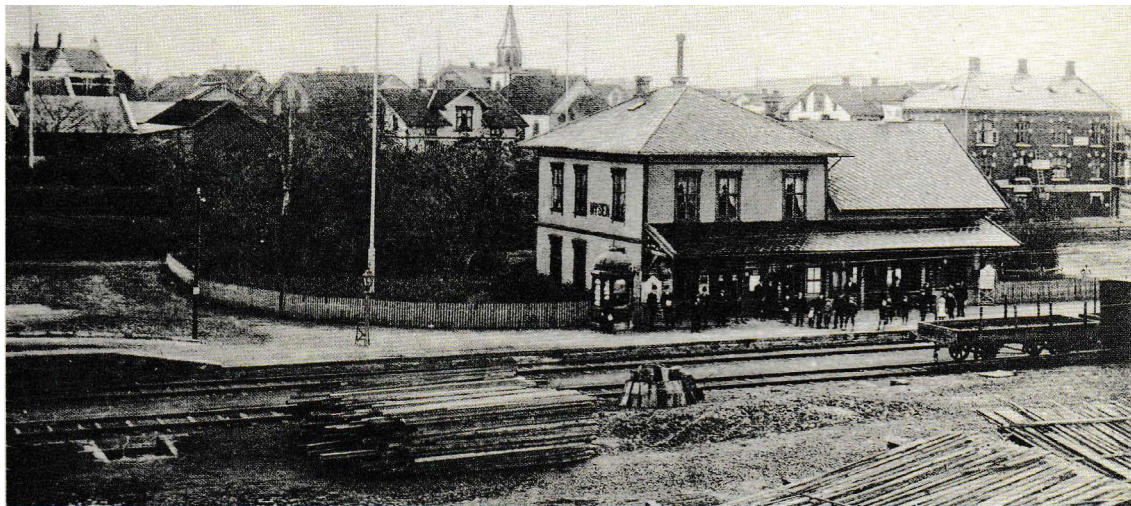
han jobben. Rent faglig var det en prestasjon av rang.

Men ikke det at han skulle ha noen gjentakelse av mesterskapet i sine egne mathyller. Han gikk med en gang resolutt på kjellerdøren, rev låsen av og gikk til Revhaug med den. Smeden måtte på øyeblikket kaste fra seg det han var i gang med og ta fatt på låsen. Doktoren forlot ikke smeden før den var reparert, og Revhaug ble med og satte den på plass. Så låste han selv døren, stakk nøkkelen i lommen og sa: «Han skal ikke behøve å umake seg en gang til».

Springeren ble en tid senere knepet av en vaktpost i nærheten av Susebakke, og det var visst Georg L. Johansen som forestod arrestasjonen. I hans protokoll finnes nok tyvens rette navn.

Redaksjonens anmerkning: Du kan lese flere artige historier om dr. Herman Scharffenberg i vårt særtrykk, «Mysens historie 1901–1907».

Mysen, Smaalenene

Mysen jernbanestasjon ca. 1910 Foto Mansrud. Postkort utlånt av Jul Aage Krosby